

УДК 338.48

DOI: 10.31891/2307-5740-2021-298-5(2)-8

ГАРБУЗЮК В. В.

e-mail: gvv11111@gmail.com

РУДНІЧЕНКО М. М.

e-mail: boretsmagistr@ukr.net

ОЛЕНКЕВИЧ С. П.

e-mail: olink1985@gmail.com

Хмельницький національний університет

ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ЯК ОДИН З ПРІОРИТЕТІВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ: АНАЛІЗ СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ ФІНАНСУВАННЯ

У статті досліджено особливості функціонування і фінансування системи охорони здоров'я України. Проведено аналіз динаміки змін у системі фінансуванні охорони здоров'я у 2015-2020 роках. Визначено основні пріоритети консолідованих видатків державного бюджету протягом 2018-2019 років. Визначено, що глобальні карантинні обмеження, які пов'язані з протидією розповсюдженню коронавірусної інфекції COVID-19 суттєво змінили підходи до фінансування системи охорони здоров'я у більшості розвинених країн світу. При цьому навіть екстраординарні заходи не дозволили ефективно подолати наслідки пандемії та її негативний вплив на соціально-економічний розвиток держав. Така ситуація стала вагомим викликом не лише для системи національної безпеки кожної конкретної країни, а й висвітлила суттєві проблеми неефективного розподілу ресурсів державних бюджетів. Трансформації системи охорони здоров'я України та зміни необхідні, однак можемо констатувати факт того, що державні видатки на охорону здоров'я у 2018-2020 роках набагато повільніше, ніж економіка. Така ситуація є загрозою не лише для системи охорони здоров'я України, вона є проблематичною для економіки країни і для кожного її громадянина. Пандемія показала, що розвиток соціально-економічних процесів суттєво залежить від стану здоров'я працюючих, оскільки і виробництво і споживання призупиняється в умовах загальносвітової загрози пандемії. Втрати економічних систем розрахувати належним чином практично неможливо, однак більшість фахівців погоджуються з катастрофічними наслідками для економіки в цілому. Увага інституційних структур до системи охорони здоров'я і належне її функціонування, є запорукою розвитку кожної сучасної країни.

Ключові слова: стратегічна адаптація, система менеджменту, туристичні підприємства, трансформаційні процеси, зовнішнє середовище.

VALERYI HARBYZUK, MYKOLA RUDNICHENKO, S.OLINKEVICH

Khmelnitskyi National University

POPULATION HEALTH AS ONE OF THE SOCIETY OF SOCIO-ECONOMIC OF STATE DEVELOPMENT: ANALYSIS OF THE SITUATION AND TRENDS OF FINANCING

The article examines the features of the functioning and financing of the health care system of Ukraine. An analysis of the dynamics of changes in the health care financing system in 2015-2020. The main priorities of consolidated state budget expenditures for 2018-2019 have been identified. It is determined that the global quarantine restrictions related to the fight against the spread of coronavirus infection COVID-19 have significantly changed the approaches to financing the health care system in most developed countries. At the same time, even extraordinary measures did not allow to effectively overcome the consequences of the pandemic and its negative impact on the socio-economic development of states. This situation has become a significant challenge not only for the national security system of each country, but also highlighted the significant problems of inefficient allocation of state budget resources. Transformations of the health care system of Ukraine and changes are needed, but we can state the fact that public spending on health care in 2018-2020 is much slower than the economy. This situation is threatening not only for the health care system of Ukraine, it is problematic for the country's economy and for every citizen. The pandemic has shown that the development of socio-economic processes depends significantly on the health of workers, as both production and consumption are suspended in the face of the global threat of a pandemic. It is almost impossible to calculate the losses of economic systems properly, but most experts agree with the catastrophic consequences for the economy as a whole. The attention of institutional structures to the health care system and its proper functioning is the key to the development of every modern country.

Key words: strategic adaptation, management system, tourist enterprises, transformation processes, external environment

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Питання якісного забезпечення здоров'я населення є одним з головних пріоритетів розвитку сучасної держави. На сьогодні працездатне населення з високим рівнем освіти є однією з головних переваг для розвитку і функціонування більшості сфер суспільного життя. Орієнтація на підтримку і удосконалення процесів забезпечення здоров'я населення, є одним з головних чинників національної безпеки в цілому і економічної безпеки зокрема [4, 5]. Тому, провідні країни світу приділяють багато уваги цьому питанню, що виявилось абсолютно виправданим кроком при масштабному розповсюдженню пандемії COVID-19.

Здоров'я населення, відповідно до реалій сьогодення, стало прямо пропорційно залежати від витратків держави на фінансування таких закладів, оскільки нові виклики потребують миттєвої реакції системи охорони здоров'я, а без відповідних ресурсів про оперативність надзвичайно важко вести полеміку. Тому трансформації у вітчизняній системі охорони здоров'я повинні бути зорієнтовані на якісне використання наявних ресурсів та адекватний розвиток системи відповідно до реалій та загроз.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Дослідження наукових проблем пов'язаних із питаннями національної безпеки, охорони здоров'я, здоров'я населення досліджуються багатьма науковцями, серед яких доцільно виділити наукові праці: В. Бондар, Є. Клопота, О. Кривоносова, І. Лапшина, Т. Васильціва, З. Варналія, Є. Рудніченка та інших.

Постановка завдання

Основним завданням дослідження є аналіз стану фінансування та розвитку системи охорони здоров'я країни в умовах трансформаційних перетворень.

Основні результати дослідження

З 2017 року в Україні відбувається реформування системи охорони здоров'я, зокрема розпочала масштабна реформа її фінансування, зокрема воно включає: витатки на закупівлю пакету медичних послуг єдиним платником – НСЗУ (в тому числі витатки на первинну медичну допомогу починаючи з 2018 року на весь пакет, а з квітня 2020 року спеціалізовану та невідкладну допомогу).

Варто відзначити, що в нашій країні існують певні проблеми, а найбільш значущі проблеми для України у 2020 та 2021 роках наведено на рисунку 1.

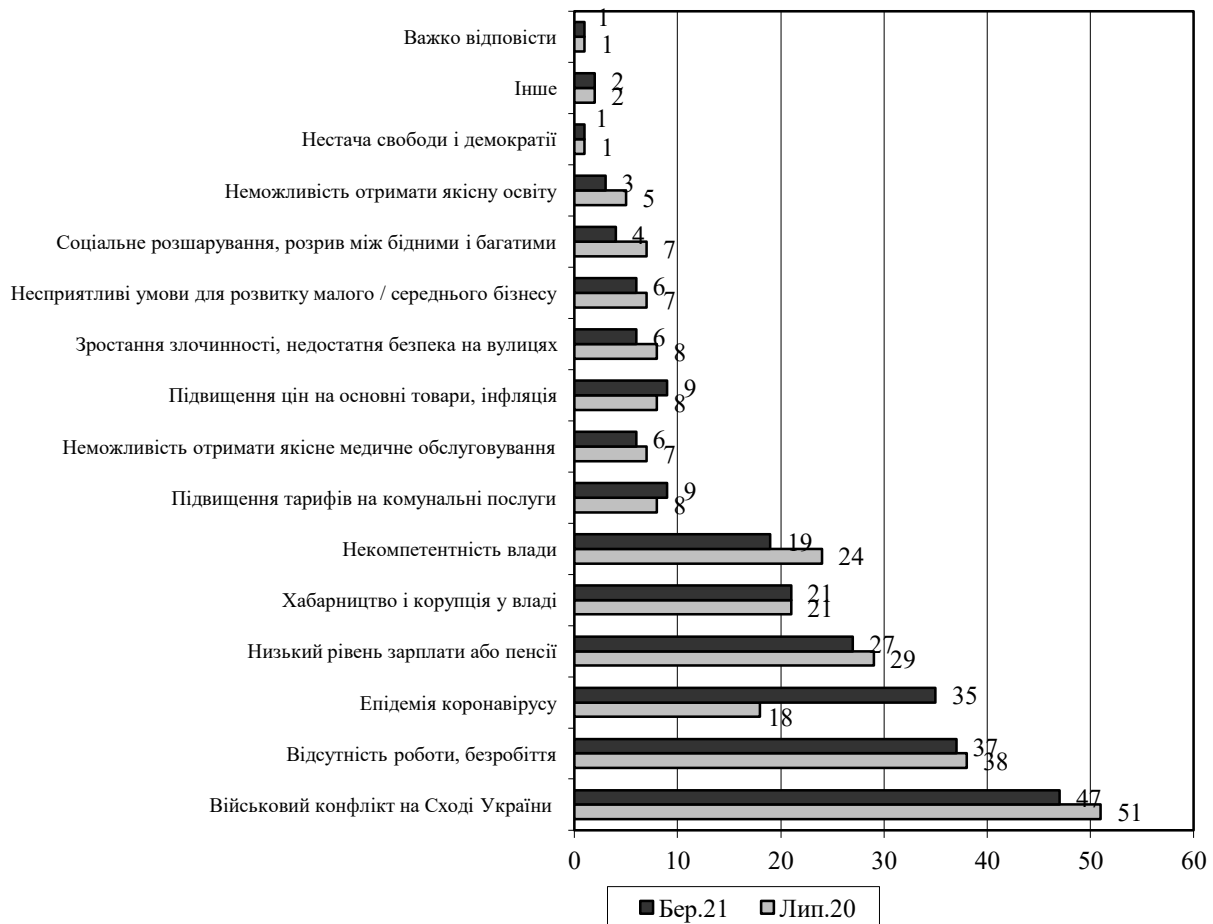

Рис. 1. Найбільш значущі проблеми для України у 2020 та 2021 роках [2, с. 4]

Серед виділених проблем однією з ключових є пандемія COVID-19, що потребує збільшення витратків на охорону здоров'я в Україні (на 20% з 2015 до 2020 року), що зумовлено в першу чергу з проведеною реформою та зменшенням чисельності населення (на 2,9%).

У відсотках від ВВП консолідовані витатки на охорону здоров'я скоротилися (з 3,6% до 3,0%, майже на 15%), це свідчить про те, що державні витатки на охорону здоров'я зростали набагато повільніше, ніж економіка.

Витатки на охорону здоров'я не відповідали зростанню ВВП, адже в цілому державні витатки скорочувалися, а пріоритетність такої важливої сфери, як охорона здоров'я знижувалась.

Зміни у фінансуванні охорони здоров'я у 2015-2020 роках наведено у таблиці 1 [1, с.4].

Таблиця 1

Зміни у фінансуванні охорони здоров'я у 2015-2020 роках [1, с. 4]

Показники	Роки								різниця у %	
	2015	2016	2017	2018	2019	2020 план	2021 прогноз	2020/2015	2020/2021	
	Консолідовані бюджетні видатки на охорону здоров'я									
Реальні видатки на охорону здоров'я на душу населення (2015, грн)	1657	1553	1850	1897	1959	1988	1848	20,0	-8,4	
Реальні видатки на охорону здоров'я (2015, млрд грн)	71,0	66,3	78,6	80,2	82,3	83,2	77,0	17,1	-8,7	
Видатки на охорону здоров'я (% ВВП)	3,6	3,2	3,4	3,3	3,2	3,0	3,0	-14,8	0	
Ключові фактори										
Чисельність населення (млн)	42,8	42,7	42,5	42,3	42,0	41,8	-	-2,4	-	
Економічне зростання (зміна реального ВВП у %)	-9,8	2,4	2,5	3,4	3,2	3,7	-	-	-	
Консолідовані видатки (% ВВП)	34,2	35,0	35,4	35,1	34,5	32,9	-	-3,7	-	
Частка видатків на охорону здоров'я у консолідованих видатках	10,4	9,0	9,7	9,3	9,4	9,2	-	-11,5	-	

Ситуація дещо змінилася з розгортанням світової кризи пов'язаної із швидким розповсюдженням COVID-19 та неспроможністю системи охорони здоров'я більшості країн адекватно реагувати на пандемічне зростання кількості хворих і виникнення дефіциту ресурсів. Така ситуація вимушено стимулювала до зростання обсягів фінансування закладів охорони здоров'я. У таблиці 2 наведено зміни доходів та витрат пов'язані з пандемією COVID-19.

Таблиця 2

Зміни до Закону Про Державний бюджет на 2020 рік, пов'язані з пандемією COVID-19 (квітень 2020 р.) [1, с. 8]

Показники	тис. гривень				% від ВВП		
	Початковий	Змінений	Різниця (тис. грн.)	Різниця (%)	Початковий	Змінений	Різниця
Доходи	1095580446	975833650	-119746796	-10,9	27,5	24,5	-3
Витрати	1199231214	1281624506	82393292	6,9	30,1	32,2	2,1
Позичання	-7375047	-7386547	-11500	0,2	-0,2	-0,2	0
Дефіцит	96275720	298404308	202128588	209,9	2,4	7,5	5,1

У 2020 році збільшено видатки на охорону здоров'я у зв'язку із пандемією COVID-19, зокрема на 82393292 тис.грн. (з 1199231214 тис.грн. до 1281624506 тис.грн.). Пріоритети консолідованих видатків (усі державні рівні), 2015-2020 роки наведено у таблиці 3.

Таблиця 3

Пріоритети консолідованих видатків (усі державні рівні), 2015-2020 роки [1, с. 12]

Показники	Видатки як % ВВП						Видатки як % зведеного бюджету					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Загальнодержавні функції включаючи обслуговування боргу	5,9	5,6	5,6	5,4	5,1	5,1	17,3	16,1	15,7	15,3	14,8	15,5
Оборона	2,6	2,5	2,5	2,7	2,7	2,6	7,7	7,1	7,0	7,8	7,8	8,0
Безпека та судова влада	2,8	3,0	3,0	3,3	3,6	3,3	8,1	8,6	8,4	9,4	10,5	10,1
Економічна діяльність	2,8	2,8	3,4	4,0	3,9	4,1	8,3	7,9	9,7	11,3	11,2	12,5
Охорона навколишнього природного середовища	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Житлово-комунальне господарство	0,8	0,7	0,9	0,9	0,9	0,7	2,3	2,1	2,6	2,4	2,5	2,1
Охорона здоров'я	3,6	3,2	3,4	3,3	3,2	3,0	10,4	9,0	9,7	9,3	9,4	9,2
Духовний та фізичний розвиток	0,8	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8	2,4	2,0	2,3	2,3	2,3	2,5
Освіта	5,7	5,4	6,0	5,9	6,0	5,9	16,8	15,5	16,8	16,8	17,4	17,8
Соціальний захист	8,9	10,8	9,6	8,7	8,1	7,1	25,9	30,9	27,0	24,7	23,4	21,4
Усього	34,2	35,0	35,4	35,1	34,5	32,9	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Дані таблиці 3 свідчать, що на фінансування охорони здоров'я у ВВП виділяється від 3,0 % до 3,6 %, а саме: у 2015 році – 3,6%, у 2016 році – 3,2%, у 2017 році – 3,4%, у 2018 році – 3,3% у 2019 році – 3,2% та у 2020 році – 3,0%. Видатки на охорону здоров'я у відсотках до ВВП зменшуються не зважаючи на COVID-19, що є не обгрунтованим, адже у більшості країн світу видатки зростають. Пріоритетні видатки центрального уряду (включаючи трансферти), 2015-2020 роки наведено у таблиці 4.

Таблиця 4

Пріоритетні видатки центрального уряду (включаючи трансферти), 2015-2020 роки [1, с. 12]

Показники	Видатки як % ВВП						Видатки як % зведеного бюджету					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Загальнодержавні функції	5,2	5,0	4,8	4,6	4,3	4,3	18,1	17,4	17,2	16,7	15,9	16,4
включаючи обслуговування боргу	4,2	4,0	3,7	3,2	3,0	3,1	14,6	14,0	13,2	11,7	11,1	11,9
Оборона	2,6	2,5	2,5	2,7	2,7	2,6	9,0	8,7	8,9	9,8	9,9	10,0
Безпека та судова влада	2,7	3,0	2,9	3,3	3,6	3,3	9,5	10,5	10,5	11,9	13,2	12,6
Економічна діяльність	1,9	1,5	1,8	2,3	2,3	2,7	6,6	5,1	6,3	8,2	8,4	10,3
Охорона навколишнього природного середовища	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,7	0,7	0,6	0,5	0,6	0,7
Житлово-комунальне господарство	0	0	0,1	0	0	0	0	0	0,2	0	0	0
Охорона здоров'я	3,2	2,4	2,6	2,5	2,5	2,5	11,0	8,4	9,4	8,9	9,1	9,6
Духовний та фізичний розвиток	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	1,2	0,7	0,9	1,0	1,0	1,2
Освіта	3,7	3,3	3,1	3,0	3,1	3,2	12,9	11,6	11,1	10,8	11,6	12,3
Соціальний захист	8,7	10,3	9,1	8,2	7,5	6,6	29,8	36,0	32,4	29,6	27,8	25,1
Усього	29,0	28,7	28,1	27,7	27,1	26,2	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Згідно наведених даних, фінансування охорони здоров'я витісняється іншими 5 основними пріоритетними секторами, що більше фінансуються державою, зокрема:

- 1) економічна діяльність (наприклад, дороги);
- 2) безпека та судова влада;
- 3) освіта;
- 4) житлово-комунальне господарство;
- 5) оборона.

В цілому першочергові заходи влади у медичній сфері України наведено на рисунку 1.

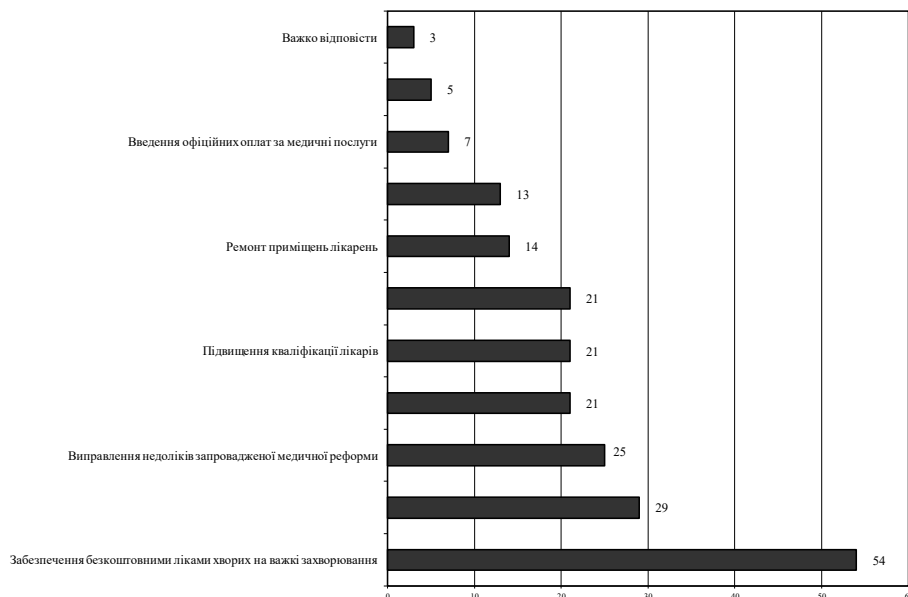

Рис. 1. Першочергові заходи влади у медичній сфері України [3, с. 4]

Згідно результатів опитування, що проведено Соціологічною групою «Рейтинг» до першочергових заходів необхідної роботи у медичній сфері України респонденти віднесли (рис. 1):

- 1) необхідність забезпечення я безкоштовними ліками хворих на важкі захворювання;
- 2) необхідність закупівлі нового медичного обладнання для лікарень;
- 3) необхідність виправлення недоліків запровадженої медичної реформи;

- 4) запровадження страхової медицини;
5) підвищення кваліфікації лікарів.

Рівень професіоналізму та компетентності лікарів в Україні наведено на рисунку 2.

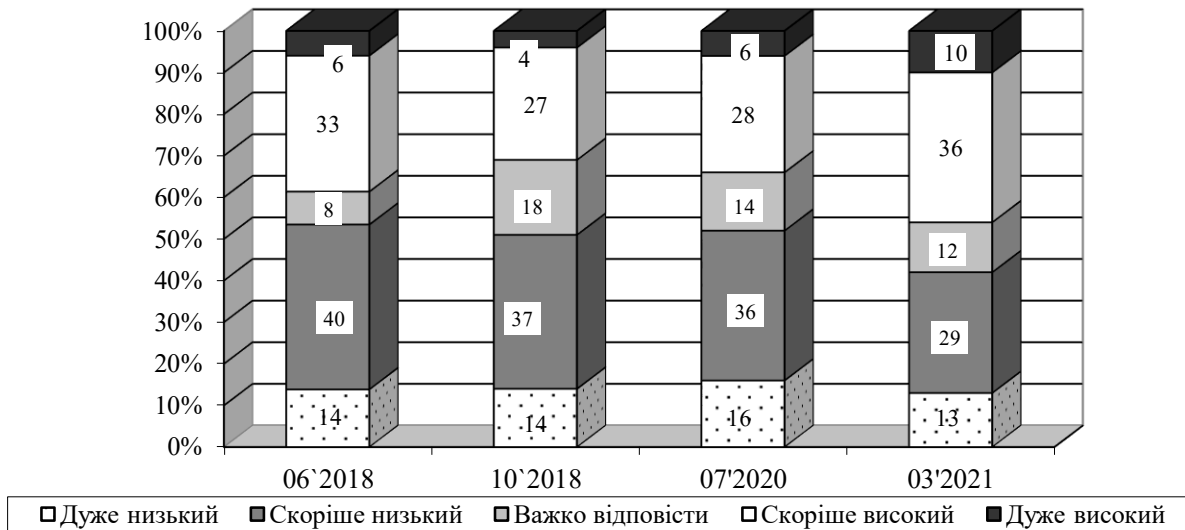

Рис. 2. Рівень професіоналізму та компетентності лікарів в Україні [3, с. 11]

Соціологічною групою «Рейтинг» також проводилося оцінювання рівня професіоналізму та компетентності лікарів в Україні (рис. 2), і респондентів відмітили:

- 1) скоріше високий рівень: 06.2018 р. – 33%, 10.2018 р. – 27%, 07.2020 р. – 36% та 03.2021 р. – 36%;
- 2) скоріше низький: 06.2018 р. – 40%, 10.2018 р. – 37%, 07.2020 р. – 36% та 03.2021 р. – 29%;
- 3) дуже низький: 06.2018 р. – 14%, 10.2018 р. – 14%, 07.2020 р. – 16% та 03.2021 р. – 13%;
- 4) важко відповісти: 06.2018 р. – 8%, 10.2018 р. – 18%, 07.2020 р. – 14% та 03.2021 р. – 12%;
- 5) дуже високий: 06.2018 р. – 6%, 10.2018 р. – 4%, 07.2020 р. – 6% та 03.2021 р. – 10%.

Такі дані свідчать про достатньо високий рівень професіоналізму та компетентності лікарів в Україні, що свідчить про наявний людський потенціал, однак ресурсне забезпечення залишається однією з найбільших проблем сьогодення.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Глобальні карантинні обмеження, що пов'язані з протидією розповсюдженню коронавірусної інфекції COVID-19 суттєво змінили підходи до фінансування системи охорони здоров'я у більшості розвинених країн світу. При цьому навіть екстраординарні заходи не дозволили ефективно подолати наслідки пандемії та її негативний вплив на соціально-економічний розвиток держав. Така ситуація стала вагомим викликом не лише для системи національної безпеки кожної конкретної країни, а й висвітлила суттєві проблеми неефективного розподілу ресурсів державних бюджетів. Трансформації системи охорони здоров'я України та зміни необхідні, однак можемо констатувати факт того, що державні видатки на охорону здоров'я у 2018-2020 роках набагато повільніше, ніж економіка. Така ситуація є загрозливою не лише для системи охорони здоров'я України, вона є проблематичною для економіки країни і для кожного її громадянина. Пандемія показала, що розвиток соціально-економічних процесів суттєво залежить від стану здоров'я працюючих, оскільки і виробництво і споживання призупиняється в умовах загальносвітової загрози пандемії. Втрати економічних систем розрахувати належним чином практично неможливо, однак більшість фахівців погоджуються з катастрофічними наслідками для економіки в цілому. Увага інституційних структур до системи охорони здоров'я і належне її функціонування, є запорукою розвитку кожної сучасної країни.

Література

1. Бюджетний простір для системи охорони здоров'я в Україні. Програмний документ для підтримки діалогу щодо підготовки бюджету на 2021 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0003/463872/UKR-Budgetary-space-health-ukr.pdf
2. Оцінка медичної сфери в Україні (24-28 березня 2021) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_ua_medicine_042021_press.pdf
3. Оцінка медичної сфери в Україні в умовах коронавірусу (4-8 травня 2021) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_ua_medicine_052021_press.pdf
4. Рудніченко Є. М. Теоретичний базис інформаційно-комунікаційного забезпечення діяльності закладів охорони здоров'я / Є. М. Рудніченко, І. Гавловська Н, Л. А. Кримчак, М. Ю. Томащук, І. В. Лісовський // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2020. – № 5. – С.179-183.

5. Рудніченко Є.М. Продовольча безпека та здоров'я населення як елемент економічної безпеки макрорівня. Є. М. Рудніченко, Н. І. Гавловська // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2017. – № 4. – С. 54-57.

References

1. Byudzhetnyj prostir dlya sy'stemy` oxorony` zdorov'ya v Ukraini. Programnyj dokument dlya pidtry`mky` dialogu shhodo pidgotovky` byudžetu na 2021 rik [Elektronnyj resurs]. – Rezhy`m dostupu: https://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0003/463872/UKR-Budgetary-space-for-health-ukr.pdf
2. Ocinka medy`chnoyi sfery` v Ukraini (24-28 bereznya 2021) [Elektronnyj resurs]. – Rezhy`m dostupu: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_ua_medicine_042021_press.pdf
3. Ocinka medy`chnoyi sfery` v Ukraini v umovax koronavirusu (4-8 travnya 2021) [Elektronnyj resurs]. – Rezhy`m dostupu: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_ua_medicine_052021_press.pdf
4. Rudnichenko Ye. M. Teorety`chnyj bazy`s informacijno-komunikacijnoho zabezpečennya diyal`nosti zakladiv oxorony` zdorov'ya / Ye. M. Rudnichenko, . I. Gavlovs`ka N, L. A. Kry`mchak, M. Yu. Tomashuk, I. V. Lisovs`ky`j // Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences. – 2020. – '5. – S.179-183.
5. Rudnichenko Ye.M. Prodovol`cha bezpeka ta zdorov'ya naseleння yak element ekonomichnoyi bezpeky` makrorivnya. Ye. M. Rudnichenko, N. I. Gavlovs`ka // Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences. – 2017. – '4. – S. 54-57.

Надійшла / Paper received : 19.07.2021

Надрукована/Printed : 04.10.2021